

SUSRETI PEDAGOGA

NACIONALNI NAUČNO-STRUČNI SKUP

U POTRAZI ZA KVALITETNIM OBRAZOVANJEM I VASPITANJEM

IZAZOVI I MOGUĆA REŠENJA

**ZBORNİK
RADOVA**

Filozofski fakultet
22. maj 2023.

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ

Univerzitet u Beogradu – Filozofski fakultet
Institut za pedagogiju i andragogiju
Pedagoško društvo Srbije

Susreti pedagoga
Nacionalni naučni skup
U potrazi za kvalitetnim obrazovanjem i vaspitanjem:
izazovi i moguća rešenja
22. maj 2023. godine, Beograd
Zbornik radova

Izdavači

Univerzitet u Beogradu – Filozofski fakultet
Institut za pedagogiju i andragogiju
Čika Ljubina 18–20, Beograd

Pedagoško društvo Srbije
Terazije 26, Beograd

Za izdavača

Prof. dr Jovan Miljković
Maja Vračar

Urednici

Doc. dr Zorica Šaljić
Doc. dr Saša Dubljanin
Prof. dr Aleksandra Pejatović

Recenzenti saopštenja

Prof. dr Radovan Antonijević
Prof. dr Biljana Bodroški Spariosu
Doc. dr Aleksandar Bulajić
Prof. dr Miomir Despotović
Prof. dr Emina Hebib
Prof. dr Aleksandra Ilić Rajković
Prof. dr Živka Krnjaja
Doc. dr Ivana Jeremić
Doc. dr Bojan Ljujić
Doc. dr Maja Maksimović
Prof. dr Nataša Matović
Doc. dr Vladeta Milin
Prof. dr Jovan Miljković
Prof. dr Lidija Miškeljin

Nevena Mitranić, asistent
Luka Nikolić, istraživač-saradnik
Doc. dr Nataša Nikolić
Prof. dr Violeta Orlović Lovren
Prof. dr Dragana Pavlović Breneselović
Dragana Purešević, asistent
Prof. dr Lidija Radulović
Doc. dr Mirjana Senić Ružić
Prof. dr Vera Spasenović
Prof. dr Milan Stančić
Prof. dr Aleksandar Tadić
Prof. dr Jelena Vranješević
Prof. dr Nataša Vujisić Živković

Priprema za štampu i prelom

Dosije studio, Beograd

Dizajn korica

Mirjana Senić Ružić
Zorica Šaljić

Štampa

Pedagoško društvo Srbije, Beograd

Tiraž

100

ISBN 978–86–80712–49–9

Izdavanje zbornika radova finansirano je sredstvima Ministarstva nauke, tehnološkog razvoja i inovacija Republike Srbije.

Odeljenje za pedagogiju i andragogiju Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu i Pedagoško društvo Srbije organizovali su u okviru Susreta pedagoga nacionalni naučni skup sa temom „U potrazi za kvalitetnim obrazovanjem i vaspitanjem: izazovi i moguća rešenja”. Cilj skupa bio je da se razmotre savremena saznanja o odlikama ostvarivanja i pretpostavkama razvijanja kvalitetnog obrazovanja i vaspitanja, analizira stanje razvijenosti i efekti funkcionisanja obrazovnog sistema i prakse vaspitno-obrazovnog rada, kritički razmotre aktuelne i moguće strategije unapređivanja kvaliteta obrazovanja i vaspitanja, kao i da se sagledaju izazovi i teškoće u načinu ostvarivanja i održivosti promena usmerenih na razvoj kvaliteta u ovoj oblasti.

Susreti pedagoga
Nacionalni naučni skup
22. maj 2023, Beograd

U potrazi za kvalitetnim
obrazovanjem i vaspitanjem:
izazovi i moguća rešenja

Zbornik radova

Urednici

Doc. dr Zorica Šaljić
Doc. dr Saša Dubljanin
Prof. dr Aleksandra Pejatović

Programski odbor skupa

dr Radovan Antonijević, redovni profesor, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Miomir Despotović, redovni profesor, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Živka Krnjaja, redovni profesor, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Nataša Vujisić Živković, redovni profesor, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Emina Hebib, redovni profesor, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Vera Spasenović, redovni profesor, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Aleksandra Pejatović, redovni profesor, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Jelena Vranješević, redovni profesor, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Kristinka Ovesni, redovni profesor, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Violeta Orlović Lovren, redovni profesor, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Biljana Bodroški Spariosu, vanredni profesor, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Nataša Matović, vanredni profesor, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Lidija Radulović, vanredni profesor, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Milan Stančić, vanredni profesor, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Aleksandar Tadić, vanredni profesor, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Aleksandra Ilić Rajković, vanredni profesor, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Lidija Miškeljin, vanredni profesor, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Saša Dubljanin, docent, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Zorica Šaljić, docent, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Vladeta Milin, docent, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Nataša Nikolić, docent, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Mirjana Senić Ružić, docent, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Ivana Jeremić, docent, Filozofski fakultet u Beogradu
dr Maja Vračar, predsednica Pedagoškog društva Srbije
Mirjana Tomić, Pedagoško društvo Srbije
Biljana Drobnjak, Pedagoško društvo Srbije
Tijana Đokić, Pedagoško društvo Srbije
Vesna Bogičević, Pedagoško društvo Srbije
Nataša Stojanović, Pedagoško društvo Srbije
Nevenka Kraguljac, Pedagoško društvo Srbije

Organizacioni odbor skupa

Luka Nikolić, asistent, Filozofski fakultet u Beogradu
Nevena Mitranić, asistent, Filozofski fakultet u Beogradu
Dragana Purešević, asistent, Filozofski fakultet u Beogradu
Ivana Pantić, istraživač-pripravnik, Filozofski fakultet u Beogradu
Jovana Katić, istraživač-pripravnik, Filozofski fakultet u Beogradu
Andrea Gašić, istraživač-pripravnik, Filozofski fakultet u Beogradu
Saška Stevanović, sekretar, Pedagoško društvo Srbije
Aleksa Eremija, tehnički urednik, urednik sajta Pedagoškog društva Srbije
Jovana Vanić, volonter, Pedagoško društvo Srbije
Ivana Jovanović, volonter, Pedagoško društvo Srbije
Marija Mijailović, volonter Pedagoško društvo Srbije
Tamara Injac, volonter, Pedagoško društvo Srbije
Anđela Prijović, volonter, Pedagoško društvo Srbije
Tamara Manojlović, volonter, Pedagoško društvo Srbije
Marijana Ristić, volonter, Pedagoško društvo Srbije
Marija Milinković, volonter, Pedagoško društvo Srbije

SADRŽAJ

PLENARNA IZLAGANJA

Biljana Lungulov	
<i>Kvalitet u obrazovanju i društvene promene: ka kulturi kvaliteta</i>	11
Nataša Nikolić	
<i>Konceptualni okviri proučavanja kvaliteta u obrazovanju</i>	19
Nevenka Kraguljac i Vera Spasenović	
<i>Kako pedagozi vide svoju profesionalnu ulogu?</i>	27

OPŠTA PITANJA KVALITETA OBRAZOVANJA I VASPITANJA

Aleksandra Pejatović, Violeta Orlović Lovren i Edisa Kecap	
<i>Treća misija univerziteta i standardi kvaliteta u visokoškolskom obrazovanju</i>	37
Luka Nikolić i Lidija Radulović	
<i>Kvalitet obrazovanja ili kvalitetno rangiranje – primer Times Higher Education rangiranja univerziteta</i>	43
Nataša Jovanović Ajzenhamer	
<i>Istorijsko-teorijski sociološki pogled na meritokratiju u obrazovanju – Veberova kritika plutokratije u nemačkom obrazovnom sistemu na početku 20. veka</i>	51
Milica Marković	
<i>Kvalitet i evaluacija rada nastavnika: između dve strategije razvoja obrazovanja u Srbiji</i>	55
Aleksandra Ilić Rajković	
<i>Položaj učenika kao merilo kvaliteta vaspitno-obrazovnog procesa u Srbiji krajem 19. veka</i>	61
Branka Savović, Sandra Radenović i Miloš Marković	
<i>Bioetika i bioetika sporta: korak ka pedagoškoj bioetici</i>	65
Marina Semiz	
<i>Kvalitet vaspitanja i obrazovanja dece predškolskog i školskog uzrasta na bolničkom lečenju i mere obrazovne politike</i>	71
Simka Vukojević	
<i>Obrazovni programi u muzeju</i>	77
Nikolina Šepić	
<i>Postavljanje pedagoških sadržaja na internet slobodnoj enciklopediji kao područje rada pedagoga</i>	83

PRETPOSTAVKE RAZVOJA KVALITETNOG OBRAZOVANJA

Lidija Miškeljin i Dragana Purešević <i>Dva narativa dokumenata međunarodnih organizacija koja oblikuju predškolsko vaspitanje i obrazovanje. . . . .</i>	91
Radovan Antonijević <i>Optimizacija aktivnosti učenika u nastavi kao činilac efektivnosti obrazovanja . . . . .</i>	99
Zorica Milošević i Marija Crnojević <i>Korak u susretu samovrednovanja i spoljašnjeg evaluiranja kvaliteta rada škola . . . . .</i>	103
Maja Vračar i Marija Milinković <i>Profesionalni razvoj pedagoga u funkciji ostvarivanja kvaliteta obrazovanja i vaspitanja . . . . .</i>	109
Jela Stanojević <i>Društvene okolnosti kao kontekst za razvoj kvaliteta obrazovanja i vaspitanja. . . . .</i>	115
Nataša Vujisić Živković <i>ChatGPT i aktuelna pitanja pedagoške upotrebe veštačke inteligencije u podizanju kvaliteta obrazovanja . . . . .</i>	119
Jovan Miljković, Vukašin Grozdić i Bojan Ljujić <i>Kako obrazovati naučni podmladak? Model doktorskih škola . . . . .</i>	123
Sofija Maričić <i>Izmenjena uloga i kvalitet rada nastavnika u eri digitalizacije . . . . .</i>	129
Ljiljana Vdović <i>Pedagog kao podrška nastavnicima u razvoju opštih međupredmetnih kompetencija u nastavi/učenju. . .</i>	135

RAZVOJ KVALITETA VASPITNO-OBRAZOVNE PRAKSE: OTVORENA PITANJA I MOGUĆI ODGOVORI

Živka Krnjaja, Dragana Pavlović Breneselović i Nevena Mitranić <i>Podrška stručnim saradnicima u promeni pristupa obrazovanju . . . . .</i>	145
Vladeta Milin, Andrea Gašić i Anđela Vilotijević <i>Kako otkrivanje izvora podataka doprinosi unapređivanju kvaliteta nastave: primer jednog akcionog istraživanja. . . . .</i>	151
Marija Trajković, Branislava Popović Ćitić, Lidija Bukvić Branković, Marina Kovačević Lepojević i Ana Paraušić Marinković <i>Kulturalne kompetencije u obrazovno-vaspitnoj praksi: samoprocena nastavnika srednjih škola . . . .</i>	157
Nataša Simić, Nevena Živković, Emina Nikočević, Irena Vanić Vasić, Jelena Pujić i Biljana Jovanović Glavonjić <i>Kolaborativno istraživanje sopstvene prakse – efekti i iskustva nastavnika . . . . .</i>	161
Aleksandar Milenković i Jelena Matejić <i>Vršnjačko vrednovanje radova studenata matematike na temu digitalnih nastavnih materijala. . . .</i>	167

Milan Stančić	
<i>Kvalitet nastave u ogledalu ispita za licencu nastavnika: šta nam otkrivaju pisane pripreme za časove? . . . . .</i>	173
Saša Stepanović	
<i>Inkluzivno obrazovanje iz perspektive nastavnika: uloge, kompetencije i barijere . . . . .</i>	179
Ivana Stamenković	
<i>Obrazovanje vaspitača za refleksivnu praksu: podsticanje kritičke refleksije . . . . .</i>	185
Ana Gardašević i Svetlana Mijajlović	
<i>Uticaj refleksivne prakse na menjanje individualističke kulture vrtića . . . . .</i>	191
Marija Malović	
<i>Program uvođenja u posao pripravnika u predškolskoj ustanovi orijentisan na razvijanje zajednice učenja . . . . .</i>	195

IZMENJENA ULOGA I KVALITET RADA NASTAVNIKA U ERI DIGITALIZACIJE

Sofija V. Maričić¹

Univerzitet u Beogradu, Učiteljski fakultet

Apstrakt

Pred nama su generacije koje su rođene, odrastaju i sazrevaju u digitalnom okruženju, pa shodno tome digitalizaciju ne doživljavaju kao novu tehnologiju, već kao prirodno okruženje, svakodnevicu i *zonu komfora*. Za njih izlazak u *offline* okruženje često stvara uznemiravajući, neshvaćen i ograničavajući osećaj. Kako je digitalizacija iz korena promenila obrazovno okruženje, da bi nastavnici bili uspešni u novoj ulozi vaspitno-obrazovne razmene, neophodno je da identifikuju, razumeju i iskoriste sve promene koje je digitalizacija unela u obrazovno okruženje. Cilj ovog rada je prikaz i analiza izabranih istraživanja koja se bave novom ulogom nastavnika u savremenom kontekstu. Analizom se izdvajaju i obrazlažu zajednički nalazi istraživanja s obzirom na sledeće aspekte analize: 1) uticaj digitalnih tehnologija na same nastavnike, 2) transformacija nastavnih metoda i 3) vrednovanje u digitalnom okruženju. U zaključku se iznose predlozi za podršku nastavnicima u kreiranju podsticajne sredine za učenje i razvoj učenika.

Ključne reči: digitalizacija, nastavnik, digitalne kompetencije, nove metode i alati učenja.

Uvod

Pred nastavnicima je danas veliki izazov u okolnostima kada je svaki pojam, činjenica ili informacija dostupna na računaru, a lako dostupni i besplatni softveri rešavaju složene logičke i matematičke probleme. Promenile su se navike i ponašanje učenika, promenjen je opseg i kvalitet njihove pažnje, očekivanja, potrebe, način na koji procesuiraju informacije, čitaju, gledaju, slušaju, pamte i, na kraju, uče (Martinoli, 2019). U tom kontekstu bi ulogu nastavnika lako mogla da preuzme bilo koja sofisticirana mašina sa veštačkom inteligencijom. Ipak, u realnosti nije tako, jer nastava podrazumeva razmenu među učesnicima (ličnu i društvenu) gde se sadržaji učenja, cilj i metode prilagođavaju interesima, potrebama i individualnim karakteristikama učenika.

Učenje u digitalnoj eri podrazumeva traganje za validnim informacijama, njihovu analizu, struktuiranje znanja u logičnu i sistematičnu celinu, razvoj kognitivnih operacija, ostvarivanje različitih nivoa interakcija, postavljanje pitanja i pružanje odgovora svim učesnicima nastavnog procesa (Bogdanović, 2012). Na taj način se pruža mogućnost da se nastava transformiše od procesa prenošenja znanja, u proces izgradnje i kontinuirane nadogradnje i preispitivanja neophodnih znanja. Ova savremena shvatanja se temelje na konstruktivističkim postavkama koje su dominante u teorijama

---

1 sofija.maricic@uf.bg.ac.rs

obrazovanja, a koje pretpostavljaju da učenik preispituje, proverava, odbacuje ili menja svoje konstrukte stvarnosti. Učenik kroz interakciju s informacijskim izvorom preispituje, proverava, odbacuje ili modifikuje svoja znanja i konstrukte stvarnosti, samostalno odabira i prerađuje informacije na osnovu kojih stvara pretpostavke i donosi odluke (Lašić Lazić et. al., 2012). Shodno tome, rad predstavlja pokušaj analize uloge nastavnika u digitalnom okruženju, kao i u redovnom okruženju podržanom tehnologijom.

Izmenjena uloga nastavnika

U središtu nove paradigme učenja i poučavanja je učenik, njegova interesovanja i potrebe i razvoj samostalnog i celoživotnog učenja. Nastavnik u tom konceptu nema više ni vremena, ni potrebe da prenosi sadržaje, jer ih učenik uz pomoć IKT-a danas lako može i sam pronaći. Uloga nastavnika se ogleda u selekciji sadržaja za učenje, osmišljavanju aktivnosti učenja i načina vrednovanja. Da bi učenik od dostupnih sadržaja i informacija konstruisao znanje, nastavnik suprotstavlja informacije, kreira izazove, pokreće razmenu, dijalog i diskusiju. Na taj način podstiče i usmerava socijalne i kognitivne procese kod učenika, motiviše ih i obezbeđuje okolnosti za učenje. Analizirajući kontekst nastave podržane tehnologijom, konstruisan je Model zajednice koja istražuje – COI – Community of Inquiry (Garrison & Anderson, 2003; Vaughan et al., 2013; Garrison, 2017) kojim se definiše važnost prisustva tri komponente u formiranju obrazovnog iskustva – socijalne, kognitivne i nastavne. Nastavnik u sve tri dimenzije ima kohezivnu ulogu jer kroz nastavu objedinjuje socijalne i kognitivne procese omogućavajući tako konstruisanje ličnog značaja obrazovno vrednim ishodima. Tako učenici konstruišu vlastito, smisleno, obrazovno iskustvo. Uloga nastavnika postaje posebno značajna za formiranje svrsishodnog, suštinskog obrazovnog iskustva unutar kolaborativne sredine za učenje. Obrazovanje mora da se oslanja na veštine međuljudskih odnosa, koje se razvijaju kroz saradnju i umrežavanje, istraživanje, kritičko mišljenje i tehničke veštine (Jenkins, et al., 2009). Ključna veština za obrazovanje podržano IKT-om je kolaboracija (saradnja). Obrazovanje se realizuje kroz saradnju svih učesnika (različitog uzrasta, predznanja, iskustva, sistema vrednosti i sl.) unutar savremenih zajednica znanja – bilo formalnih, neformalnih ili informalnih (Harasim, 2017). Kao nove veštine koje su neophodne za formiranje novih znanja, navode se sledeće: igra, performans, simulacija, aproprijacija, multitasking, distribuirana kognicija, kolektivna inteligencija, procena, transmedijalna navigacija, umrežavanje i pregovaranje (Jenkins et al., 2009). Bitno je istaći da mnoge navedene veštine nisu nepoznate tradicionalnoj nastavi, ovde su istaknute one koje su posebno identifikovane kao bitne za onlajn i obrazovanje podržano IKT-om.

Digitalne kompetencije nastavnika obuhvaćene su posebnim evropskim okvirom DigCompEdu koji podrazumeva 22 kompetencije raspoređene u šest oblasti: profesionalni angažman, digitalni izvori i materijali, učenje i podučavanje, praćenje i vrednovanje, osnaživanje učenika, omogućavanje razvoja i usmeravanje digitalnih kompetencija učenika (Senić Ružić, 2021, str. 14; Redecker, 2017). Pomenuti okvir je poslužio kao osnova za izradu Nacionalnog okvira digitalnih kompetencija nastavnika, koji je i revidiran 2019. god. (Okvir digitalnih kompetencija – Nastavnik za digitalno doba, 2019). Analizom digitalnih kompetencija nastavnika uočavaju se izmenjene uloge nastavnika.

Nalazi aktuelnih istraživanja

Cilj ovog dela rada jeste prikaz i analiza izabranih istraživanja koja se bave uticajem digitalnih tehnologija na ulogu nastavnika i razne aspekte njegovog rada. Predstavljeni nalazi istraživanja izdvojeni su na osnovu kvaliteta izvora, relevantnosti nalaza za problematiku uloge nastavnika u digitalnom okruženju i značaja pitanja koja otvaraju.

Pregledom i uvidom u dosadašnja istraživanja izdvajaju se kao značajna ona koja su se bavila *uticajem digitalnih tehnologija na same nastavnike* (njihovu zabrinutost mogućnošću prilagođavanja na okolnosti nastave koje se ubrzano menjaju). Rezultati istraživanja ukazuju da nastavnike najviše brine sposobnost razumevanja IKT-a i lično snalaženje u digitalnom okruženju. To što nastavnici u današnjem okruženju imaju veći pristup digitalnim tehnologijama, ne znači da raspolažu potrebnim informacijama o njihovim karakteristikama, efektima i preduslovima za njihovo korišćenje. Očekuju da dobiju više relevantnih informacija i ne prestaju da brinu o uticaju tehnologija na njih same i o tome da li imaju dovoljno znanja da ih primene u svojoj profesiji (Radulović i Sekulić, 2021). Istraživanja koja su analizirala teškoće nastavnika u onlajn nastavi izdvojila su problem uravnoteženja privatnih i poslovnih obaveza, kao i nerazvijene veštine rada sa tehnologijom (Farmer & West, 2019). U velikom istraživanju ZUOV-a nakon onlajn nastave tokom Covid-a, čak 37,4% nastavnika navodi kao otežavajuće okolnosti: povećano radno opterećenje i stres prilikom rada od kuće i nizak nivo kompetencija nastavnika (25,3%) (ZUOV, 2020). Ova istraživanja ukazuju na potrebu pružanja kontinuirane stručne podrške nastavnicima kako u primeni IKT-a, tako i u prevazilaženju ličnih poteškoća.

Druga grupa istraživanja pretežno se odnosi na *transformaciju nastavnih metoda i sredstava (alata)* koje nastavnici koriste u digitalnom okruženju, a koji unapređuju kvalitet obrazovanja. Novi trendovi u obrazovanju se mogu razvrstati prema sedam koncepata: personalizovanje, zabava, saradnja, relevantnost (mogućnost praktične primene), višemodalnost (uključenost svih čula), podrška IKT-om, otvorenost (Young Digital Planet, 2015). Shodno tome, pojavljuju se novi oblici učenja: kolaborativno učenje – učenika među sobom i nastavnika (Leigh Smith & MacGregor, 2009; Harasim, 2017); preduzetničko učenje – znanje stečeno direktnim iskustvom kroz uspehe i pogreške u praksi (Minniti & Bygrave, 2001); nevidljivo učenje – odvija se izvan nastave i nadzora nastavnika, utiče na razvoj ličnog znanja i „mekih” veština (Moravec, 2016); učenje zasnovano na pitanjima – traženje odgovora na jedno pitanje iz više različitih, suprotstavljenih perspektiva (Heick, 2019); personalizovano učenje – samoregulisano, gde učenik u zavisnosti od svojih potreba sam odlučuje o ciljevima, metodama, sadržajima svog učenja (Tomić i Juričić, 2018); gemifikacija – primena mehanike i dizajna kompjuterske igre pri rešavanju realnih problema (Juričić, 2016). Od novih alata koji se mogu koristiti u nastavi podržanoj IKT-om navode se interaktivne table (koje treba koristiti u punoj interaktivnosti, a ne kao projektne table), pametni telefoni, tableti i računari (široko su zastupljeni, a mogu se koristiti za pretraživanje, kao kalkulatori, fotoaparati, video kamere, diktafoni, navigacioni uređaji, mikroskopi, merni instrumenti, geografske karte, čitači QR kodova i sl.). Analizom novih metoda učenja može se zaključiti da navedene metode u svojoj suštini nisu nepoznate tradicionalnim nastavnim pristupima, ali ono što je specifično je otvorenost i dostupnost informacija koje je potrebno kritički selektovati i adekvatno transformisati u znanja.

U analizi je izdvojena i treća grupa problema u istraživanjima koja se bavi pitanjima *vrednovanja u digitalnom okruženju*. Istraživanja ukazuju da digitalizacija ima veću ulogu u aspektu vred-

novanja ostvarenih rezultata (Maričić, 2016), tako da će taj aspekt istraživanja vrednovanja ovde biti analiziran. Prednosti se uglavnom ističu u vrednovanju nastave podržane IKT-om: primena testova i simulacija i brzina pružanja povratne informacije koja treba da bude personalizovana i da se odnosi na konkretan problem (Maričić i Vilotijević, 2021); realnost vrednovanja se postiže samo direktnom komunikacijom na relaciji učenik – nastavnik (Kuelto i Dedić, 2014). Neizbežno je pokrenuti i pitanje varanja prilikom vrednovanja u onlajn nastavi. Istraživanja pokazuju (Kuelto i Dedić, 2014) da se ova pojava može eliminisati upotrebom alata za sinhrono vrednovanje, koji omogućuju interakciju nastavnik – učenik u realnom vremenu (veb-kamere, video konferencije i sl). Osnovna zamerka vrednovanju u onlajn nastavi jeste izolovanost, nedostatak interakcije i komunikacije i uspostavljanje površinskih i horizontalnih međuljudskih odnosa (Lasić-Lazić i sar., 2012) koji su usmereni na kvantitet dobijenih podataka. Nalazi analiziranih istraživanja upućuju na zaključak da vrednovanje u digitalnom okruženju, da bi bilo objektivno i realno, treba dopuniti podacima dobijenim u neposrednoj interakciji, komunikaciji i praćenjem celokupnog procesa formiranja znanja, što i predstavlja osnovu koncepta kompleksnog vrednovanja.

Zaključak

U predstavljenom prikazu istraživanja navedene su promene koje su uticale na obrazovanje, sa posebnim osvrtom na nastavnika. Nastavnik svoje uloge može kvalitetnije da realizuje u nastavi podržanoj IKT-om, nego u onlajn nastavi. Sama tehnologija ne garantuje kvalitet obrazovanja – važan je čovek koji na adekvatan način koristi tehnologiju. Tehnologija ne može u potpunosti da zameni nastavnika, jer ne može da osmisli i isplanira situacije za učenje, da odgovori pojedinim učenicima u skladu sa njihovim posebnostima, ne poseduje životnu mudrost, ne može da odreaguje na nepredviđeni trenutak u toku učenja, ne može da pomogne u rešavanju konflikata, da vaspitava, da pruži emociju... Pored digitalnih kompetencija, istraživanja ukazuju na važnost razvoja pedagoških kompetencija nastavnika i kritičkog preispitivanja i razumevanja koristi i ograničenja koje tehnologija donosi u radu sa učenicima. Nastavnici tragaju za podrškom na ličnom nivou, koja im se može pružiti umrežavanjem, procenom i razmenom ličnih iskustava i primera dobre prakse, podrškom stručne službe, promocijom i vidljivošću postignutih uspeha i sl. Ovakvi vidovi podrške nastavnicima podižu motivisanost, profesionalno samopouzdanje, pa tako i kvalitet obrazovanja.

Vrednovanje se ne može svesti isključivo na digitalno okruženje, već se mora upotpuniti i drugim (personalnim) aspektima – razmena mišljenja, usaglašavanje, rešavanje konflikata, prenošenje iskustava, emocija – jednom rečju, vaspitnim aspektima koje isključivo nastavnik realizuje. Ukoliko nam je cilj stvaranje humane zajednice u kojoj je čovek najviša vrednost (što nam je u savremenim okolnostima imperativ više nego ikad ranije), onda je uloga nastavnika u tome nezamenljiva.

Literatura

- Bogdanović, M. (2012). Učenje i savremena informaciono komunikaciona tehnologija. U: N. Potkonjak (ur.), *Godišnjak Srpske Akademije Obrazovanja sa Međunarodnog naučnog skupa Obrazovne inovacije u informacionom društvu* (str. 219–230). Beograd: Srpska akademija obrazovanja.
- Farmer, T., & West, R. (2019). Exploring the concerns of online k-12 teachers. *Journal of Online Learning Research*, 5(1), 97–118.

- Garrison, D. R., & Anderson, T. (2003). *E-learning in the 21st century: A framework for research and practice*. New York: Routledge.
- Garrison, D. R. (2017). *E-Learning in the 21st Century: A Community of Inquiry Framework for Research and Practice*. New York: Routledge
- Harasim, L. (2017). *Learning Theory and Online Technologies*. New York: Routledge
- Heick, T. (2019). *4 Phases Of Inquiry-Based Learning: A Guide For Teachers*. Dostupno na <https://www.teachthought.com/pedagogy/phases-inquiry-learning/>
- Jenkins, H., Purushotma, R., Clinton, K., Weigel, M. & Robison, A. (2009) *Confronting the Challenges of Participatory Culture: Media Education for the 21st Century*. Boston: MIT Press.
- Juričić, D. *Povratak igri. Školski portal*. Dostupno na <https://www.skolskiportal.hr/clanak/3563-povratak-igri/>
- Kuleto, V. i Dedić, V. (2014). *E learning = E učenje: razvoj, tehnologija, budućnost*. Beograd: Link group.
- Lasić-Lazić, J., Špiranec, S. i Banek Z. M. (2012). Izgubljeni u novim obrazovnim okruženjima – pronađeni u informacijskom opismenjivanju. *Medijska istraživanja*. 18(1), 125–142.
- Leigh Smith, B. & MacGregor, J. (2009). *What is Collaborative Learning?*. Dostupno na https://www.researchgate.net/publication/242282475_What_is_Collaborative_Learning
- Maričić, S. (2016). *Samovrednovanje kao determinanta kvaliteta pedagoškog rada škole*. (Neobjavljena doktorska disertacija). Novi Sad: Filozofski fakultet.
- Maričić, S. i Vilotijević, A. (2021). Kompleksno vrednovanje studenata u digitalnom okruženju. U: S. Marinković (ur.), *Nauka, nastava, učenje u izmenjenom društvenom kontekstu* (str. 95–110). Užice: Pedagoški fakultet Univerziteta u Kragujevcu.
- Martinoli, A. (2019). U susret izazovima obrazovanja za medije i kulturu 21. stoljeća: Nova znanja i vještine za digitalno, interaktivno i participativno okruženje. *Medijska istraživanja*, 25(2), 5–28.
- Minniti, M. & W. Bygrave. (2001). A Dynamic Model of Entrepreneurial Learning. *Entrepreneurship: Theory and Practice*, 25(3), 5–16.
- Moravec, J. (2016). *A Theory of Invisible Learning*. Dostupno na <https://www.educationfutures.com/blog/post/theory-invisible-learning>
- Okvir digitalnih kompetencija – Nastavnik za digitalno doba 2019* (2019). Beograd: MPNTR/ZUOV/ZVKOV. Dostupno na https://zuov.gov.rs/wpcontent/uploads/2019/08/2019_ODK_Nastavnik-za-digitalno-doba.pdf
- Radulović, L. i Sekulić, J. (2021). Nastavničke brige o digitalnim tehnologijama u nastavi: pregled istraživanja. U: I. Jeremić, N. Nikolić i N. Koruga (ur.), *Vaspitanje i obrazovanje u digitalnom okruženju* (str. 97–102). Beograd: Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu i Pedagoško društvo Srbije.
- Redecker, C. (2017). *European Framework for the Digital Competence of Educators: DigCompEdu*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- Rezultati ankete: šta 15.000 prosvetnih radnika misli o ostvarivanju obrazovno vaspitnog procesa putem učenja na daljinu* (2020). Beograd: Zavod za unapređivanje obrazovanja i vaspitanja. Dostupno na <https://zuov.gov.rs/rezultati-ankete-sta-15-000-prosvetnih-radnika-misli-o-ostvarivanju-obrazovno-vaspitnog-procesa-pu-tem-ucenja-na-daljinu/>
- Senić Ružić, M. (2021). Digitalna transformacija obrazovanja u Srbiji – pitanje digitalne pismenosti ili digitalne kompetencije. U: I. Jeremić, N. Nikolić i N. Koruga (ur.), *Vaspitanje i obrazovanje u digitalnom okruženju* (str. 11–24). Beograd: Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu i Pedagoško društvo Srbije.
- Tomić, V. i Juričić, D. (2018). *Obrazovni trendovi uz potporu digitalnih tehnologija*. Zagreb: Carnet.
- Vaughan, D. M., Cleveland-Innes, M. & Garrison, D. R. (2013). *Teaching in Blended learning environments: Creating and Sustaining Communities of Inquiry*. Edmonton: AU Press, Athabasca University.
- Young Digital Planet. (2015). *The book of trends in education 2.0*. (2015). Gdynia: Poland. Dostupno na <https://www.ydp.eu/assets/pdf/The-Book-of-Trends-in-Education-2.0-YDP.pdf>